

УДК 373.2:37.091.33-027.22:796(045)

DOI: 10.31499/2307-4914.2(32).2025.345803

ПЕДАГОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ГРИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЯКОСТІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Ірина Сараєва, доктор філософії, завідувач кафедри дошкільної і початкової освіти, КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради».

ORCID: 0000-0001-7753-1836

E-mail: ladybug82@ukr.net

Альона Філімонюк, методист науково-методичної лабораторії дошкільної освіти, кафедри дошкільної і початкової освіти, КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради».

ORCID: 0009-0002-1899-2573

E-mail: alenafilimonuk500@gmail.com

Стаття присвячена вивченню педагогічного потенціалу гри у забезпеченні якості дошкільної освіти. Метою дослідження є визначення впливу ігрової діяльності на формування ігрової, пізнавальної та життєвої компетентностей дошкільного віку. У роботі застосовано методи аналізу та узагальнення науково-теоретичної літератури, систематизації педагогічного досвіду, порівняльний аналіз сучасних підходів до організації ігрової діяльності. Результати дослідження засвідчили, що системне формування ігрової компетентності є підґрунтям для становлення життєвої компетентності дитини та забезпечує її готовність до подальшого навчання в початковій школі. Наукова значущість дослідження полягає у підкресленні ролі гри як інструменту підвищення якості дошкільної освіти та розвитку цілісної, соціально активної та творчої особистості.

Ключові слова: гра; ігрова діяльність; потенціал; педагогічний потенціал гри; дошкільна освіта; ігрова компетентність; предметно-ігрове середовище; соціальні навички; освітні технології.

THE PEDAGOGICAL POTENTIAL OF GAMES IN ENSURING THE QUALITY OF PRESCHOOL EDUCATION

Iryna Saraieva, PhD, Head of the Department of Preschool and Primary Education, Odesa Regional Academy of In-Service Education.

ORCID: 0000-0001-7753-1836

E-mail: ladybug82@ukr.net

Alona Filimoniuk, Methodist of the Scientific and Methodological Laboratory of Preschool Education, Odesa Regional Academy of In-Service Education.

ORCID: 0009-0002-1899-2573

E-mail: alenafilimonuk500@gmail.com

The article is devoted to studying the pedagogical potential of games in ensuring the quality of preschool education. The aim of the study is to determine the impact of gaming activities on the formation of gaming, cognitive and life competencies in preschool age. The work uses methods of

analysis and generalisation of scientific and theoretical literature, systematisation of pedagogical experience, and comparative analysis of modern approaches to the organisation of play activities. The results of the study showed that the systematic formation of play competence is the basis for the development of a child's life competence and ensures their readiness for further education in primary school. It has been found that the pedagogical potential of games is realised through the purposeful organisation of the gaming environment, the use of various types of gaming materials, and the active participation of the teacher as a partner, facilitator, and moderator of the gaming process. It is noted that the systematic formation of gaming competence is the basis for the development of a child's life competence and ensures their readiness for further education in primary school. The scientific significance of the study lies in emphasising the role of games as a tool for improving the quality of preschool education and developing a well-rounded, socially active and creative personality. The practical value of the work lies in recommendations for organising play activities, creating a motivational and subject-oriented play environment, and introducing interactive and digital forms of play. Prospects for further research are related to improving methods for assessing the level of play competence, identifying effective technologies for integrating play into the educational process, and studying the impact of digital play tools on the development of key competencies in preschoolers.

Keywords: game; gaming activity; potential; pedagogical potential of games; preschool education; gaming competence; subject-specific gaming environment; social skills; educational technologies.

У сучасних умовах модернізації дошкільної освіти актуалізується проблема професійної готовності педагогів до створення освітнього середовища, сприятливого до формування ігрової компетентності дітей. Йдеться про здатність вихователя забезпечити такі педагогічні умови, за яких дитина має можливість вільно діяти, самостійно організовувати ігрову діяльність, виявляючи ініціативність, креативність та готовність до взаємодії з однолітками.

Готовність педагога до ефективного використання гри як засобу особистості дитини є важливим індикатором якості дошкільної освіти, оскільки саме через гру реалізуються ключові освітні завдання – розвиток мислення, мовлення, емоційної сфери, соціальних навичок і самостійності. Для педагога гра постає не лише формою організації освітньо-виховного процесу, а й інструментом педагогічного впливу, що сприяє створенню атмосфери співтворчості та психологічного комфорту. Для дитини ж гра стає емоційно насиченим простором самовираження, у якому вона здобуває досвід успішної діяльності, відчуття власної компетентності та задоволення від змістовної активності. Таким чином, формування ігрової компетентності дітей у тісному взаємозв'язку з професійною майстерністю вихователя виступає одним із ключових чинників підвищення якості дошкільної освіти.

Різноманітні аспекти ігрової діяльності ґрунтовно досліджували вітчизняні науковці, серед яких: Л. Артемова, І. Бех, А. Богуш, Р. Буре, О. Кононко, Н. Лисенко, Л. Опанасенко, М. Чепа та інші, де гра розглядається як провідний вид діяльності дитини дошкільного віку, що забезпечує формування її пізнавальної активності, соціальної компетентності та емоційно-вольової сфери. Узагальнення наукових підходів дозволяє теоретично обґрунтувати значущість ігрової діяльності як основи розвитку особистості дитини та практично визначити ефективні педагогічні стратегії, спрямовані на реалізацію освітнього потенціалу гри, що у свою чергу, сприяє підвищенню якості дошкільної освіти через створення умов для гармонійного розвитку, самореалізації та творчого самовираження дитини в контексті сучасних освітніх трансформацій.

Мета статті – розкрити педагогічний потенціал гри як ключового чинника

забезпечення якості дошкільної освіти, обґрунтувати її роль у розвитку компетентностей, творчої активності та особистісного становлення дитини, а також визначити ефективні педагогічні умови та технології організації ігрової діяльності в освітньому процесі закладу дошкільної освіти.

У сучасних умовах реформування дошкільної освіти в Україні, коли акценти освітньої політики зміщуються у напрямі особистісно орієнтованого, компетентнісного та діяльнісного підходів, особливої актуальності набуває проблема осмислення педагогічного потенціалу гри як ключового чинника забезпечення якості освітнього процесу.

Для глибшого розуміння сутності поняття «потенціал» доцільно звернутися до його лексичного та науково-педагогічного тлумачення. У «великому тлумачному словнику сучасної української мови» подано визначення потенціалу гри як «сукупності всіх наявних засобів, можливостей, продуктивних сил, що можуть бути використані в якій-небудь галузі, ділянці, сфері» [2, с. 1087]. У «Словнику базових понять» з курсу «Педагогіка» поняття потенціал трактується як «джерела, можливості, засоби, запаси, що можуть бути використані для вирішення будь-якої задачі, досягнення визначеної мети; можливості окремої особи, суспільства, держави у певній сфері» [13, с. 69].

Нам імпонує думка А. Замараєва, який визначає потенціал не лише як сукупність ресурсів, а як «укладену в них можливість розвитку системи в заданому напрямку» [7].

Гра є особливим видом діяльності, що має провідне значення у період дитинства та супроводжує людину впродовж усього життя, яка виступає універсальним механізмом пізнання, розвитку та соціалізації. У Енциклопедії освіти поняття гра визначено як «вид креативної діяльності людини, у процесі якої в уявній формі відтворюються способи дій з предметами, стосунки між людьми, норми соціального життя та культурні надбання людства, які характеризують історично досягнутий рівень розвитку суспільства» [6, с. 139]. Таке трактування підкреслює культуротворчу, соціалізуючу та виховну функції гри, що зумовлює її вагомую роль у забезпеченні якості дошкільної освіти.

Отже, в контексті аналізу наукових джерел, педагогічний потенціал гри можна розуміти як систему можливостей, ресурсів та педагогічних умов, які забезпечують розвиток дитини в процесі ігрової діяльності, що сприяють реалізації її природних задатків, творчості, самостійності та соціальної активності.

Проблема використання гри як ефективного методу навчання та виховання дітей дошкільного віку посідає важливе місце у науковій спадщині видатних українських педагогів, зокрема А. Богуш, Н. Гавриш, К. Крутій, В. Сухомлинського, А. Усової, К. Ушинського, наукові погляди яких заклали методологічні основи розуміння гри як цілісного педагогічного феномена, що поєднує освітню, виховну та розвивальну функції. Значну увагу вивченню ігрової діяльності було приділено у працях Л. Артемової, І. Бега, А. Богуш, О. Кононко, Н. Лисенко, Л. Опанасенко, М. Чепа та інші, які розкривали сутність структуру, функції та виховний потенціал гри в розвитку дитини дошкільного віку.

У наукових джерелах феномен гри розглядається як багатогранне соціально-культурне явище, що має значний вплив на розвиток особистості. Зокрема, у «Енциклопедії освіти» гра трактується як вид креативної діяльності людини, у процесі якої в умовній формі відтворюються способи дій з предметами, міжособистісні

сосунки, соціальні норми та культурні надбання людства, що відображають історично досягнутий рівень розвитку суспільства [6, с. 327].

У працях В. Сухомлинського гра розглядається як потужний засіб пізнання навколишнього світу, що відриває перед дитиною простір для творчості, емоційного збагачення та інтелектуального розвитку. Учений підкреслював, що гра є «величезним світлим вікном, через яке в духовний світ дитини вливається цілющий потік уявлень і понять про навколишню дійсність», та визначав гру як «іскру, що запалює вогник допитливості» [5, с. 4].

Водночас К. Ушинський акцентував увагу на діагностичному та прогностичному потенціалі гри, вважаючи її важливим чинником розвитку морально-вольових якостей дитини. На думку педагога, гра є особливою формою дитячої діяльності, у якій дитина «живе повноцінним життям», оскільки «... у грі дитина випробовує свої сили й самостійно розпоряджається своїми створеннями» [5, с. 4].

На думку А. Богуш, гра є інтерактивним видом діяльності, оскільки передбачає активну взаємодію дитини з навколишнім світом, предметами та іншими людьми. Вчена зауважує, що дитина, яка бере участь у грі, впливає на об'єкти чи партнерів по взаємодії та реагує на зміни, які виникають у результаті такої взаємодії. Така діяльність має взаємний характер, адже навіть предмети в процесі гри набувають «активної» ролі та стають елементами ігрової ситуації. Водночас, зазначає А. Богуш, спостереження чи пасивне слухання не можуть вважатися грою, оскільки не передбачають безпосередньої дії та емоційної залученості дитини. Вчена підкреслює, що гра має бути вільною, спонтанною та невимушеною, провідною ознакою якої є внутрішня мотивація, тобто бажання дитини діяти за власною ініціативою, де вихователь може пропонувати певні ігрові види діяльності, але вибір і спосіб участі залишаються за дитиною [1, с. 11].

А. Усова розглядає гру як універсальний засіб всебічного розвитку дитини і наголошує, що саме в ігровій діяльності «формуються всі сторони душі людської, її розум, її серце і воля». Вчена підкреслювала, що гра є провідним чинником формування дитячих здібностей, активізації пізнавальних процесів та становлення особистості загалом [5, с. 5].

Згідно з позицією Л. Франчук, саме під час гри найповніше проявляються індивідуальні особливості дитини, розкриваються її творчі здібності, цілеспрямована уява, а також формується здатність переходити від мислення до дії. Крім того, гра за твердженням вченої, виступає ефективним механізмом соціалізації та міжособистісної комунікації. У процесі спільної ігрової взаємодії діти засвоюють морально-етичні норми, набувають досвіду співпраці, емпатії та конструктивного розв'язання конфліктних ситуацій [15, с. 111].

Як підкреслює Т. Піроженко, гра відіграє провідну роль у процесі розвитку та виховання дитини дошкільного віку, оскільки є основним видом її діяльності, у межах якого відбувається засвоєння соціального досвіду, норм і цінностей морально-етичної поведінки. Вчена зазначає, що саме в ігровій діяльності зароджується й поступово формуються нові види активності дитини – навчальна, трудова, естетична, що визначають подальший напрям її особистісного розвитку [10, с. 5]. Т. Піроженко наголошує, що в процесі гри формуються важливі риси особистості – ввічливість, витримка, відповідальність, наполегливість, які становлять основу соціальної компетентності та моральної зрілості дитини. Саме через ігрову взаємодію дитина

моделює навколишню дійсність, реалізує власні бажання й інтереси, перевіряє можливості самовираження та самостійності [10, с. 5].

Відповідно до положень Базового компоненту дошкільної освіти України (2021) (далі БКДО), розвиток дитини в системі дошкільної освіти здійснюється на засадах компетентнісного підходу, що передбачає формування в дітей ключових компетентностей, необхідних для їхньої подальшої життєдіяльності. Особливе місце серед яких посідає компетентність, розвиток якої реалізується в межах освітньої лінії «Гра дитини». Розробниками зазначеного напрямку виступили О. Корнєєва та Т. Піроженко, які визначили гру як провідний засіб розвитку особистості дитини дошкільного віку та важливий компонент якісного освітнього процесу. Зокрема, Т. Піроженко, наголошує, що педагог має не лише використовувати гру як невичерпне джерело розвитку дитини, але й усвідомлювати її потужний педагогічний потенціал для власної професійної діяльності, зокрема в організації освітнього середовища, сприятливого для самореалізації, творчості та ініціативності дітей дошкільного віку [3, с. 29].

БКДО представляє взаємозв'язок між цінностями дошкільної освіти, її напрямками та процесом формування досвіду дитини в різних видах діяльності, що забезпечує освітній результат – набуття дитиною дошкільного віку відповідних компетентностей. Компетентність у дошкільному віці розглядається як результат освітнього процесу та водночас як особистісне надбання дитини, що відображає цілісну систему взаємопов'язаних компонентів її фізичного, психічного, соціального та духовного розвитку. До структури ігрової компетентності входять такі складові, як, а саме:

- емоційно-ціннісний компонент, який характеризується позитивним ставленням до гри, емоційною залученістю, здатністю отримувати задоволення від ігрової діяльності, виявом поваги до партнерів по грі та орієнтацією на цінності групової взаємодії;
- когнітивний компонент, що передбачає сформованість знань про різноманітні види ігор, їх правила, послідовність дій та можливості використання в різних освітніх ситуаціях;
- діяльнісний (поведінковий) компонент, який виявляється у здатності дитини активно, самостійно й творчо застосовувати набуті знання та ігровий досвід, ініціювати ігрову взаємодію, робити усвідомлений вибір і узгоджувати власні дії з діями інших учасників гри [3, с. 31].

Отже, виникає ключове питання: у чому полягає педагогічний потенціал гри як чинника забезпечення якості дошкільної освіти та яким чином її використання впливає на формування компетентностей і всебічний розвиток дитини дошкільного віку?

Відповідь на поставлене питання доцільно шукати у наукових дослідженнях, що відображають український та зарубіжний досвід вивчення феномену гри як педагогічного засобу розвитку та формування якості дошкільної освіти.

У Державному стандарті дошкільної освіти України (2021) гра розглядається як провідний вид діяльності в процесі якої залучаються до активного спілкування, опановують навички взаємодії, співпраці, взаємодопомоги та поступово формують життєво необхідні компетентності [3, с. 32]. У БКДО також представлено класифікацію ігор, яка визначає рівень самостійності, ініціативності та свободи дитини в організації

ігрової діяльності, і є орієнтиром для педагогів у виборі форм та методів реалізації освітнього напрямку «Гра дитини», а саме: перша група – самодіяльні (вільні) ігри (сюжетно-рольові, театралізовані, експериментальні), які дозволяють дітям самостійно обирати ролі, змінювати правила, проявляти ініціативу та креативність. Взаємодія з дорослим у таких іграх сприяє розвитку соціальних навичок, самокорекції та емоційного досвіду [3, с. 32]. Друга група – ігри, організовані дорослим (сюжетно-дидактичні, дидактичні, рухливі, інтелектуальні, карнавальні, обрядові), які формують у дітей самостійність, ініціативність, креативність та соціальні цінності [3, с. 33]. Отже, розвиток ігрової компетентності забезпечується через поєднання самостійної діяльності дитини та організованої дорослим, у безпечному та мотивуючому середовищі, що стимулює пізнавальну активність і творчість дітей дошкільного віку.

Формування ігрової компетентності дитини дошкільного віку передбачає наявність відповідного досвіду, який дитина набуває в процесі організації та участі у різних видах ігрової діяльності. Основною метою педагогів стає створення умов, що стимулюють прояв творчої ігрової активності дітей. Також, розвиток ігрової компетентності значною мірою визначається професійною майстерністю вихователя та його здатністю ефективно організувати ігровий процес, тобто його власною ігровою компетентністю. Тому, одним із ключових завдань педагога є забезпечення інтеграції дітей у спільну ігрову діяльність, що сприяє формуванню навичок взаємодії, прояву взаємоповаги, дружніх стосунків та соціальної кооперації під час гри [14, с. 4].

Важливим завданням, яке постає перед вихователями, як зауважують вчені, об'єднати дітей у грі та під час ігрової діяльності виховувати людяність, терпимість, справедливість, забезпечити позитивне спілкування [11, с. 4].

Науковці О. Корнеєва, Т. Піроженко виділяють у закладах дошкільної освіти дві основні групи ігор: ініційовані вихователем та вільні ігри та зауважують на необхідності щоденної організації ініційованих ігор та створення умов для реалізації вільних ігрових форм, оскільки досвід, здобутий дітьми під час ініційованих дорослими ігор, стимулює активну співучасть та соціальну взаємодію. До того ж в організації ініційованих ігор важливо інтегрувати елементи вільної гри, оскільки саме вона сприяє розвитку особистісних якостей дитини, таких як самостійність, ініціативність, креативність та свобода вибору [11, с. 4].

Вільна гра, за визначенням О. Корнеєвої та Т. Піроженко, характеризується наявністю певної структури правил та обмежень, водночас забезпечує дітям достатній рівень свободи для самостійного прийняття рішень та набуття соціального досвіду взаємодії. До категорії самодіяльних вільних ігор науковці відносять ігри-експериментування, сюжетно-відображувальні, сюжетно-рольові, режисерські та театралізовані форми [11, с. 5].

Звертаючись до зарубіжного досвіду, висвітливо позицію авторів «Білої книги», які наголошують на різноманітності ігрової діяльності та її значущому впливі на розвиток і навчання дітей дошкільного віку. Кожен вид гри має власні переваги, що дозволяє педагогам обрати оптимальні способи інтеграції ігрових форм у освітній процес [4, с. 11].

За «Білою книгою» окрім ігрової діяльності, значну роль у навчанні дітей відіграє пряме інструктування, яке визначається як «джерело знань у дитячій свідомості» [4, с. 11]. Ознаками такого підходу є ініціація та керівництво грою

дорослим, слідування дитини за дорослим, чітка структура та обмежений вибір дитини, активне залучення в ігровий процес. Роль педагогів полягає у створенні розвивального та цікавого середовища, підготовці матеріалів, поясненні та підтримці дітей. Використання ефективних технік прямого інструктування сприяє кращим академічним результатам та розвитку соціально-емоційних навичок [4, с. 11].

Автори «Білої книги» підкреслюють значущість вільної, неструктурованої гри, яка зосереджена на дитині та дозволяє їй слідувати власним інтересам, формуючи ігрове середовище відповідно до власного досвіду та потреб. Навіть звичайна прогулянка або природні елементи, такі, як трава, пісок чи комахи, можуть виступати як матеріали для творчої діяльності та обміну знаннями між дітьми [4, с. 12]. У процесі взаємодії з однолітками діти знайомляться з різними ідеями, практикують вирішення конфліктів, переговори та створення нових рішень, одночасно набуваючи досвіду самоконтролю та самоорганізації [4, с. 12]. Як зазначає Дж. Вега, гра є природною формою діяльності дитини, яка сприяє здобуттю знань, розвитку взаємодій та формуванню індивідуальності та соціальної ролі [4, с. 13].

Згідно з «Білою книгою», керована гра передбачає підтримку дорослими дітей у досягненні освітніх цілей без прямого контролю їхніх дій. Контроль та організація діяльності розподіляються між дитиною та дорослим, який може ініціювати гру, пропонувати матеріали чи ставити відкриті запитання для спрямування досліджень. Ознаки керованої гри включають ініціативу дорослого у визначенні цілей та баланс між структурою й свободою вибору дитини. Роль дорослого полягає у створенні розвивального контексту, спостереженні та стимулюванні мислення та ідей дітей [4, с. 14].

Отже, реалізація цінностей та цілей дошкільної освіти, спілкування, гра з дитиною, підтримка розвитку її здібностей – усе це відбувається завдяки створенню відповідних умов для формування ігрової компетентності дитини дошкільного віку. Найчастіше вихователі впроваджують у свою професійну діяльність мотиватори для того, щоб зацікавити дітей дошкільного віку. Тому, організація та проведення ігор в закладі дошкільної освіти має базуватись на творчості, підґрунтям якої є внутрішні мотиватори: самостійність, інтерес [3, с. 30]. Мотиваційна сфера дитини також розвивається за допомогою різних дидактичних ігор, де діти вирішують завдання на межі своїх можливостей і таким чином удосконалюють вміння та розширюють власний досвід [11, с. 5].

Для забезпечення розвивального впливу гри на дитину необхідно створити відповідне ігрове середовище та дотримуватися певних педагогічних умов. Зокрема інформація повинна бути доступною та зрозумілою для дитини, із чітким визначенням цілей і лаконічними інструкціями. Діти повинні мати можливість багаторазового виконання завдань, що підвищує їхню впевненість у власних силах. Ігрові завдання слід організовувати так, щоб дитина могла експериментувати з різними способами розв'язання, змінювати послідовність дій і досліджувати власні помилки. Важливо забезпечувати наявність зворотнього зв'язку у процесі гри, спрямовуючи увагу дитини на необхідність корекції дій у разі виникнення помилок, що може стимулювати самостійне мислення, креативність та розвиток критичного аналізу в процесі ігрової діяльності [11, с. 6].

У Держаному стандарті дошкільної освіти визначено вимоги до вихователів

щодо формування ігрової компетентності дітей дошкільного віку, а саме: організація ігор відповідно до інтересів дітей, створення мотиваційного та розвивального середовища, введення нових ігрових матеріалів, планування та координація ігрових ситуацій, розвиток навичок ролі та комунікації, а також забезпечення емоційно насиченої, цікавої гри [3, с. 35].

Також, Державний стандарт дошкільної освіти рекомендує вихователям, за потреби, розробляти «технологічні карти гри», що передбачають урахування сюжетних ліній, наявних знань дітей, переліку предметів розвивального середовища та форм організації діяльності з підготовки та проведення гри [3, с. 34].

Формування ігрової компетентності забезпечує комплексний розвиток дитини через систему цілеспрямованих розвивальних та підтримуючих впливів, перетворюючи ігрову діяльність на ключовий простір її особистісного розвитку, який потребує належного педагогічного супроводу та організації відповідного ігрового середовища.

Зазначимо, що ігрова діяльність та ігрова компетентність формуються за наявності предметно-ігрового середовища, в якому діти дошкільного віку вже самостійно можуть обирати атрибути, навчати своїх однолітків, обмінюватися ігровим досвідом. Тому, іграшка відіграє ключову роль у формуванні ігрового досвіду дітей, виступаючи основним атрибутом гри, що забезпечує та трансформує їхню діяльність, слугує потужним ресурсом для розвитку креативності, моделювання нових ігрових ролей і ситуацій, а також стимулює уяву дитини [11, с. 6].

А. Бурова підкреслює, що педагогічна ефективність ігрової діяльності не визначається кількістю або матеріально вартістю іграшок, а їхнім правильним поєднанням із культурними та традиційними цінностями, близькими дитині. Особливу педагогічну цінність, як зауважує вчена, мають народні іграшки, зокрема будівельні кубики, дерев'яні пірамідки, фігурки тварин, які сприяють формуванню творчих і практичних навичок дітей [9, с. 70].

Іграшки умовно можна поділити на три типи відповідно до їх використання в організації різних видів діяльності дітей. Перший тип – готові іграшки, які передусім активізують увагу дитини (наприклад, автомобіль, лялька). Другий тип – напівготові іграшки, що стимулюють мислення, адже перед дитиною постає завдання знайти певне рішення (зокрема, лего, конструктор, пазли). Третій тип – іграшки-матеріали, які сприяють прояву дитячої творчості (наприклад, папір, пісок, картон) [9, с. 71].

Особливу увагу необхідно приділяти безпечності іграшок, що мають відповідати фізичним, механічним і санітарно-гігієнічним нормам. З морально-виховного погляду значущість іграшок полягає у їхній здатності передавати позитивні смисли, стимулювати морально-етичні вчинки та почуття, формуючи у дітей ціннісно-світоглядну сферу особистості. Заклади дошкільної освіти потребують систематичного забезпечення якісними іграшками, однак не менш важливо формувати у дітей дбайливе ставлення до них. Поламани іграшки або ті, що втратили актуальність не слід викидати, доцільніше тимчасово прибрати їх у коробки, а згодом, створити уявну ситуацію, під час якої іграшкам буде «потрібна допомога» і їх можна буде повернути до групової кімнати [9, с. 72]. Дії з іграшками та предметами доцільно супроводжувати «магічними словами» – «буцімто», «вдавано», «нібито», використання яких сприятиме активізації мислення й уяви дітей, а також забезпечить перехід від сенсорних і предметно-практичних дій до символічної, віртуальної реальності, що є важливою умовою

розвитку творчих і когнітивних здібностей дітей дошкільного віку [11, с. 6].

О. Корнєєва та Т. Піроженко розробили науково обгрунтовані методичні рекомендації, спрямовані на формування ігрової компетентності та вдосконалення ігрової діяльності дітей дошкільного віку. Вчені підкреслюють, що вихователь має виконувати роль організатора, фасилітатора та партнера по грі, створюючи педагогічно доцільні умови розвитку самостійної творчої та емоційно забарвленої ігрової активності дітей [11, с. 8].

Серед ключових положень підходу О. Корнєєвої та Т. Піроженко виокремлюється необхідність цілеспрямованого моделювання ігрових ситуацій із використанням різноманітних засобів, таких як: демонстраційного прикладу, відеоматеріалів, вербальних описів, нових іграшок або життєвих ситуацій, що сприяють зануренню дитини в ігрову діяльність. Важливою умовою ефективної гри є аналіз і формування мотиваційної сфери дітей дошкільного віку, орієнтація на їхні інтереси, емоційні потреби та пізнавальні наміри [11, с. 8].

Як зазначають вчені (О. Корнєєва, Т. Піроженко), педагогічна підтримка гри передбачає поетапне формування ігрових дій, введення нових ігрових матеріалів, організацію спостережень за іграми однолітків і дорослих, інтеграцію художніх, літературних і мультимедійних засобів для розширення ігрових сюжетів. Значна увага приділяється розвитку здатності дітей опанувати ігрові дії, координувати їх з партнерами, змінювати хід ігрових подій, що сприяє становленню саморегуляції, гнучкості мислення та соціальної взаємодії [11, с. 8]. Авторки також акцентують на важливості створення варіативного предметно-ігрового середовища, яке забезпечує умови для самовираження та ініціативності, де особливе місце відводиться формуванню досвіду рольової поведінки. Таким чином, узагальнюючи думки науковців, можемо зазначити, що педагогічно цілеспрямоване керівництво ігровою діяльністю є важливим чинником розвитку творчого потенціалу, соціальної активності та емоційної зрілості дитини, що надає можливість для гармонійного особистісного становлення особистості в дошкільному віці.

Отже, гра виступає провідним педагогічним інструментом у забезпеченні якості дошкільної освіти, оскільки саме через ігрову діяльність реалізуються ключові освітні завдання закладу дошкільної освіти. Гра забезпечує всебічний розвиток дитини, формує пізнавальні, соціальні, емоційні та творчі компетентності, сприяє становленню самостійності, креативності, комунікативних умінь і життєвої компетентності. Ефективна організація ігрової діяльності передбачає активну участь педагога як організатора, партнера та фасилітатора, створення мотивуючого предметно-ігрового середовища та врахування індивідуальних інтересів дітей.

Педагогічний потенціал гри проявляється у здатності формувати цілісну, соціально активну і творчо розвинену особистість, здатну використовувати набуті знання та навички у реальному житті. Інтеграція ігрових методик у освітній процес сприяє підвищенню якості дошкільної освіти, забезпечує наступність між дошкільним та початковим рівнем навчання та створює умови для гармонійного особистісного розвитку дитини.

Перспективи подальших досліджень зосереджуються на вивченні ефективних стратегій використання гри як засобу підвищення якості дошкільної освіти, розробленні моделей інтеграції ігрових технологій у різні види діяльності дітей та

визначення їхнього впливу на формування ключових компетентностей. Доцільним є також дослідження ролі цифрових та інтерактивних ігрових засобів, партнерської взаємодії педагогів й дитини, а також розроблення методик оцінювання рівня ігрової компетентності та її впливу на наступність між дошкільною та початковою освітою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Богуш А. М., Луцан Н. І. Мовленнєво-ігрова діяльність дошкільників: мовленнєві ігри, ситуації, вправи. Видання друге, доповнене. Навчальний посібник. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2012. 304 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
3. Державний стандарт дошкільної освіти: особливості впровадження / упоряд.: О. Г. Косенчук, І. М. Новик, О. А. Венгловська, Л. В. Кузьменко. Харків : Вид-во «Ранок», 2021. 240 с.
4. Дженсен Х., Пайл А., Зош Дж. М., Ібрагім Х. Б., Сарагоса Шерман А., Ріунамо Ж., Хамре Б. К. Фасилітація гри: мистецтво та наука про залучення дітей дошкільного віку до навчання через гру (Біла книга). Фонд The LEGO Foundation, Данія. 43 с.
5. Довбня С. Гра як історико-педагогічний феномен. Київський університет імені Бориса Грінченка, 2011. С. 245–249.
6. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; голов. ред. В. Г. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
7. Замараєв А. В. Сутність поняття «людський потенціал» в контексті суспільного розвитку. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2015. № 9. С. 44–48. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=895> (дата звернення: 10.10.2025).
8. 745 ігор для дошкільників / уклад. Шевцова О. А. Харків : Вид. група «Основа», 2010. 366 с.
9. Організація ігрової діяльності дітей дошкільного віку / авт.-упор. А. П. Бурова. Тернопіль : Мандрівець, 2010. 256 с.
10. Піроженко Т. О. Ігрова діяльність дошкільника : молодший дошкільний вік. Київ : Генеза, 2016. 88 с.
11. Піроженко Т., Корнєєва О. Не заважайте дітям грати – приєднуйтеся. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2021. № 6. URL: <https://emetodyst.expertus.com.ua/899405>.
12. Скалич Л. Дитяча гра – невід’ємний компонент української етнопедагогіки. *Рідне слово в етнокультурному вимірі*. 2013. С. 532–537.
13. Словник базових понять з курсу «Педагогіка»: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів: вид. 2-ге, доп. і перероб. / укладач О. Є. Антонова. Житомир : Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2014. 100 с.
14. Федорова М. А. Підготовка майбутніх вихователів до формування ігрової компетентності дітей дошкільного віку. *Scientific Letters of Academic Society of Michal Baludansky*. 2018. Vol. 6, № 3. С. 42–45.
15. Франчук Л. М. Сучасні концепції управління ігровою діяльністю дітей четвертого року життя. *Молодий вчений*. 2019. Вип. 9(73). С. 109–113.

REFERENCES

1. Bohush, A. M., & Lutsan, N. I. (2012). *Movlennievo-ihrova diialnist doshkilnykiv: Movlennievi ihry, sytuatsii, vpravy* [Speech and play activities of preschoolers: speech games, situations, exercises]. (2nd ed., rev.) Vydavnychiy Dim “Slovo” [in Ukrainian].
2. Busel, V. T. (Ed.). (2005). *Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy* [Large Explanatory Dictionary of the Modern Ukrainian Language]. (z dod. i dopov.) VTF “Perun” [in Ukrainian].
3. Kosenchuk, O. H., Novyk, I. M., Venglovskaya, O. A., & Kuzmenko, L. V. (Eds.). (2021). *Derzhavnyi standart doshkilnoi osvity: Osoblyvosti vprovadzhennia* [State Standard of Preschool Education: Features of Implementation]. Ranok Publishing [in Ukrainian].
4. Jensen, H., Pyle, A., Zosh, J. M., Ibrahim, H. B., Zaragoza Sherman, A., Riunamo, J., & Hamre, B. K. (2018). *Facilitation of play: The art and science of engaging preschool children in learning through play* (White paper). The LEGO Foundation [in English].

5. Dovbnia, S. (2011). Hra yak istoryko-pedahohichnyi fenomen. [Game as a historical and pedagogical phenomenon] Borys Hrinchenko Kyiv University [in Ukrainian].
6. Kremen, V. H. (Ed.). (2008). Encyklopediia osvity [Encyclopedia of Education]. Yurinkom Inter [in Ukrainian].
7. Zamarayev, A. V. (2015). Sutnist poniattia "liudskyi potentsial" v konteksti suspilnoho rozvytku [The essence of the concept of "human potential" in the context of social development]. *Derzhavne upravlinnia: Udoshkonalennia ta rozvytok*, (9). URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=895> [in Ukrainian].
8. Shevtsova, O. A. (Ed.). (2010). 745 ihor dlia doshkilnykiv [745 games for preschoolers]. Osnova Publishing Group [in Ukrainian].
9. Burova, A. P. (2010). Orhanizatsiia ihrovoi diialnosti ditei doshkilnoho viku [Organization of play activities for preschool children]. Mandrivets [in Ukrainian].
10. Pirozhenko, T. O. (2016). Ihrova diialnist doshkilnyka: Molodshyi doshkilnyi vik [Preschooler's play activity: younger preschool age]. Heneza [in Ukrainian].
11. Pirozhenko, T., & Kornieieva, O. (2021). Ne zavazhaite ditiam hraty – pryednuite-sia [Don't stop children from playing – join in]. *Vykhovatel-Metodyst Doshkilnoho Zakladu*, (6) [in Ukrainian].
12. Skalych, L. (2013). Dytiacha hra – nevidiemnyi komponent ukrainskoi etnopedahohiky [Children's play is an integral component of Ukrainian ethnopedagogy]. *Ridne slovo v etnokulturnomu vymiri Drohobych* [in Ukrainian].
13. Antonova, O. Ye. (2014). Slovnyk bazovykh poniat z kursu "Pedahohika" [Dictionary of basic concepts from the course "Pedagogy"] (2nd ed., rev.). Zhytomyr State University Publishing [in Ukrainian].
14. Fedorova, M. A. (2018). Pidhotovka maibutnikh vykhovateliv do formuvannia ihrovoi kompetentnosti ditei doshkilnoho viku [Preparing future educators for the formation of play competence in preschool children]. *Scientific Letters of Academic Society of Michal Baludansky*, 6(3), 42–45 [in Ukrainian].
15. Franchuk, L. M. (2019). Suchasni kontseptsii upravlinnia ihrovoiu diialnistiu ditei chetvertoho roku zhyttia [Modern concepts of managing the play activities of children in their fourth year of life]. *Molodyi Vchanyi*, 9(73), 109–113 [in Ukrainian].